

НЕЗАВИСИМ ЖИВОТ

БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ГОДИНАТА НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ – ЗА РЕАЛЕН ПОЛИТИЧЕСКИ И ОБЩЕСТВЕН АНГАЖИМЕНТ

Някой би нарекъл обявяването на 2003 година за Година на хората с увреждания поредното предимно политическо събитие с чисто символично значение. За България това е абсолютно възможна реалност, познавайки начина, по който до момента се работи у нас за интеграция на българите с увреждания - тоест по-скоро декларативно, отколкото с правене на реални неща. А реалните неща стават, когато има разбиране за тях. Не можеш да правиш нещо за интеграцията, а да не знаеш какво е съдържанието на това понятие. От незнание, а може би и от нежелание за повече активност при създаването на условия и мерки, гарантиращи реалния процес на интеграцията, се раждат правителствени проекти като „Социална интеграция на ромите и хората с увреждания“. Преведено на нормален език това означава формално отчитане на дейност. Нищо повече. Поставянето под общ знаменател на ромите и „инвалиди“ показва още веднъж политическата незрялост (казано съвсем дипломатично, защото е обидно за самите нас да кажем, че ни управляват хора с политическа неграмотност) на нашите управници.

Затова и тръгваме с известен скептицизъм към факта, че Европа се ангажира по-специално през тази година за намиране на решения на проблемите на хората с увреждания. Европейците декларират намерение събитията през 2003 г. да започнат да се реализират и на общинско ниво - местата, където хората с увреждания живеят. Това означава включване на учителите, училищата, хората на бизнеса, доброволческия сектор и много други да участват в предвиденото многообразие от дейности, в рамките на Годината.

Европейската комисия предвижда дейности за повишаване на чувствителността на медиите към въпросите на уврежданията, за насърчаване на журналистите да фокусират вниманието си върху способностите на хората с увреждания. Предвижда се целенасочена работа с работодателите и търсене на подкрепа от политически и бизнес лидери, както и от сферата на забавленията и спорта. Около 10 000 събития, в рамките на Европейската година на хората с увреждания, се очаква да бъдат организирани на европейско, национално, регионално и местно ниво.

Европейският съюз (ЕС) очаква да бъдат разкрити 3,5 млн. работни места за хора с увреждания в следващите 20 години. Една от ключовите цели на ЕС ще бъде да гарантира интеграцията в обществото и на работното място на 37 млн. хора с увреждания, живеещи в страните-членки.

Всичко това са реални ангажменти, без символика и декларативност. Нека го направим и у нас - без декларативност и без символика. Нека направим така, че 2003 година да е началото на един необратим процес към постигане на независимия и пълноценен живот на цели 10% от населението на България.

(НЖ)

2003

Европейската година на хората с увреждания

2002

2003

Послания за 2003 година – Европейската година на хората с увреждания

Уважаеми читатели, ето че вече сме в 2003 – Европейската година на хората с увреждания. Посрещнахме я с много надежди, че промяна най-сетне ще настъпи – не само в политически, но и в чисто човешки план. Защото, както ще се убедите сами от това, което ще прочетете по-нататък, пред прага на 2003, хората отправиха и своите послания за настъпващата година с много надежда, вяра и кураж. В цялата гама от емоции и страсти, разбира се има и критика към управниците, обществото и държавата, пък и към самите нас – по обясними причини. А от многото послания ние подбрахме онези, които изразяват обобщеното отношение на хората към собствените им (и не само) проблеми. Хубаво е, че всеки е запазил надеждата за добротворчеството в различните сфери на живота.

През тази година очакваме да се случат някои от по-важните промени, свързани както със законодателството, така и с междуличностните ни взаимоотношения, които обикновено като че ли са поставени на изпитание. Търпението ни също, а и не само то. Но това е друга тема. Зная, че вече ви е омръзнало някой да ви говори за големи промени, а нещата да не се променят дори на милиметър. Зная, че много от вас са на предела на силите си и не виждат надежда в безсмислената борба с чиновниците например, но за да започнат да се случват нещата, на първо място има нужда от твърда и ясно заявена позиция, както и от последователност в действията за нейното постигане. Нека не губим надеждата, че хубавите неща ще се случат и на нас. И нека всички заедно помогнем те да се случат.

Използвайте възможността да заявите на света, че сте тук, че ви има и че чувствата, които изпитвате, са същите, които изпитват и хората без увреждания, а разликата е само в това, че вие не ги изразявате, защото сте поставени в сянката на случващото се.

В живота на всеки човек има възходи и падения и аз едва ли ви казвам нещо ново с тази констатация. Важното според мен е човек да осъзнае важността си – в обществото, в държавата, в приятелския си кръг, или в работата, която върши. Важно също е и да осъзнае необходимостта от промяна,

да бъде мотивиран да реализира тази промяна и да покаже ясно на околните своите позиции. А след това да ги отстоява последователно и системно и да не се отказва пред препятствията, които ще се изпречат пред него. Зная, че всеки вижда промяната по различен начин и това е съвсем естествено. Но има принципи положения, които изискват обединяване на усилията за

постигане на съответната промяна. Пожелайте си човечност, толерантност и борбеност – както за себе си, така и за онези, които трябва да ви помогнат. И си повярвайте, както другите вярват във вас. Хората ще ви приемат такива, каквито им се представите – затова научете се да излъчвате увереност. Как ще променим чуждото светоусещане, ако първо не променим своето?

Затова бъдете истински и неподправени. Бъдете мотивирани за промяната – и я започнете от себе си и своите близки. Посланията, които ще прочетете, са сърцето на бленуваната промяна, което всички заедно изпълнихме със съдържателност на 3 декември, Международния ден на хората с увреждания в София Ленд, в конкурса за послания – затова нека погледнем на тях с любов, вяра и надежда, които да дадем и на онези, които не знаят за проблемите на хората с увреждания – и често това не е поради незаинтересованост, а поради притеснението, че можеш да обидиш човека до себе си с неудобен или неуместен въпрос, или дори за да не изглеждаш като глупак, който пита за неща, които „не му влизат в работа“. А когато човек се чувства по този начин не знае как да предложи помощта си. И онова, което се получава изглежда като проява на съжаление. Всеки човек има гордост, а също и определени резерви към нещата, които му се случват и към хората, които му предлагат помощ. Така че, прочетете посланията и ще стигнете до сърцата на онези, които са ги оставили. А за да се доближите наистина до тях, направете крачката – като покажете своята добронамереност и желание за подкрепа.

Дяна-Петя Делчева

30 КЪСЧЕТА НАДЕЖДА

- Щастието не се търси, а се прави.
- Да не се спираме пред нищо! Вярвам, че мечтите и желанията са по-силни от трудностите и бариерите!
- Бъдете себе си!
- Нека им дадем шанс да докажат, че и те са способни.
- Хората с увреждания са също хора! Понякога се срещат нормални хора, но с увредени души! Нека всички бъдем ЧОВЕЦИ! Да живеем заедно и да си помагаме!
- Всички сме дошли на този свят по един и същи начин. Нека живеем също така.
- Нека да бъдем по бебешки чисти, по детски – приятели, по тийнейджърски – неуморими в желанията, мечтите, действията и чувствата си към другите, за да бъдат такива и те към нас.
- Хей хора, ние сме като ВАС и искаме да сме сред ВАС! Не забравяйте, че пари се печелят, но здраве и доброта не се купуват. През 2003 – нашата година, желая леко плаване, попътен вятър и тихи води в диалога за достоен живот!
- Общество без хора с увреждания е увредено общество.
- Живейте без предразсъдъците на заобикалящите. Не обръщайте внимание на факта, че нямате достатъчно привилегии. Направете живота си пълноценен, защото е твърде кратък!

- За нивото на интелигентност на едно общество, може да се съди по отношението му към хората с увреждания. Не трябва да забравяме, че те носят същите чувства, имат своите цели и мечти. Всички сме равни!
- аз съм здрава, но често се чувствам по-уютно сред тези с видимите увреждания, отколкото сред онези с невидимите увредени души. Опитайте и вие.

- „Защо пък не?! В мечтите няма цензура, мечтите греят със синкава прозрачност. Но по-добре е да подгониш вятъра, отколкото да седнеш и да плачеш.“ (Н.Й.Вапцаров) Нека никога вярата и мечтите ни за по-добър свят да не ни напускат. ЗАЕДНО!
- Искам да живеем без разрешения!
- Да има достъп до общото здравеопазване, образование, до всички професионални и социални услуги, както и достъп до основния трудов пазар. Властите трябва да дават пример и да са съпричастни в процеса за интеграцията на инвалидите.
- Да вървим към Европа, но не само на думи и с по-бързи крачки. За по-голяма достъпност!
- Всички хора, независимо дали са с увреждания или не, трябва да живеят необезпокоявани или дискриминирани от останалото общество!
- Пожелавам си хубава състезателна колечка.
- Нека всички бъдем хора. Нека се отнасяме един към друг като човек с човек. Нека сложим край на тази дискриминация.
- Да купонясваме без граници и без бариери! ЗАЕДНО!
- Tomorrow never comes, затова нека вършим нещата днес и сега.
- Заедно да се борим за вашия независим, равноправен и достоен живот! Бъдете упорити! Ние сме с вас!
- Нека през 2003 година да бъде достигната крайната цел – равноправие между всички хора. Ще се радвам хората с увреждания да се почувстват равнопоставени с всички останали.
- аз искам поне за 1 час мама да може да ходи и да обиколим навсякъде из нашата България. Пък после да става каквото ще!
- Нека да бъдем човечни и толерантни един към друг. За едни по-добри и човешки отношения. За равнопоставеност.
- Антидискриминация. Достъп до права и услуги. Интеграция.
- Всички хора с увреждания да се съберем в Ню Йорк на луд открит купон.
- Искам сам да пазарувам в магазините и да пътувам в градския транспорт.
- Смятам, че всички хора на този свят са еднакви и никой не бива да се чувства излишен.
- Хората с увреждания, независимо какви са те, имат право да живеят като всички останали. Те имат право на равноправие и разбирателство!

2003

2003 – ЕВРОПЕЙСКАТА ГОДИНА НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

**най-честите въпроси, които си
задават европейците с
увреждания**

ЗАЩО ЕВРОПЕЙСКА ГОДИНА НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ?

На 3 декември 2001 година, във връзка с Европейския ден на хората с увреждания, Министрите на труда и социалните дейности от страните-членки на

На 26 януари 2003 година в Атина официално бе открита Европейската година на хората с увреждания. Преди това, в края на декември, представители на Европейския форум на хората с увреждания (ЕФХУ) посетиха България във връзка с проект за укрепване на организациите на хората с увреждания в десет страни, сред които и нашата. В проекта, по който е предвидена подкрепа при създаването на национален съвет по уврежданията, обучение на организации на хора с увреждания за по-активни действия и др., ще участват национално представени организации. По същия проект ще бъдат финансирани и подкрепени дейности, свързани с Европейската година на хората с увреждания, което поставя включените в проекта организации пред изпитание и голяма отговорност – те трябва наистина да се възползват от възможността и да станат истински застъпници на правата на своите членове, да заявят открито и остро, че хората с увреждания имат същите права като всички останали граждани, а държавата трябва да осигури условията за тяхното упражняване. Христина Христова, заместник-министър на труда и социалната политика, каза, че вече е готова новата стратегия за равнопоставеност на хората с увреждания и тя ще апелира Министерски съвет да се ангажира с програмата за действия през Европейската година на хората с увреждания, която предлагат неправителствените организации, със съдействието на ЕФХУ. Вече се работи и по нов закон за интеграция на хората с увреждания.

снимка: Евгения Христова

Европейския съюз, единодушно приеха решението 2003 година да бъде обявена за Европейска година на хората с увреждания. Още от 1999 година Европейският форум на хората с увреждания работи много активно в сътрудничество с европейските институции, в резултат на което се стигна до този важен момент. А това е възможност, която в никакъв случай не бива да бъде пропусната и която изисква допълнителни усилия от всички членове на обществата в европейските страни.

КАКВО ТРЯБВА ДА СЕ СЛУЧИ ПРЕЗ 2003 ГОДИНА?

През тази година из цяла Европа ще бъдат осъществени различни дейности, утвърждаващи правата на повече от трийсет и седем милиона души с увреждания. От изключителна важност ще бъдат популяризацията и активното запознаване на обществото с бариерите, които пречат за пълноценната интеграция на хората с увреждания. Истинско предизвикателство е и това, че тези събития ще се случват едновременно на национално, регионално и местно ниво, включвайки всички заинтересовани страни: хора с увреждания, техните семейства и представляващи ги организации, хора без увреждания, политици, заинтересовани личности от областта на частния и обществен сектор.

Ще се проведе кампания, чиято главна цел през 2003 година ще бъде по-активното въвличане на групите на хората с увреждания в обществения живот на страните-членки на Европейския съюз.

На европейско ниво Европейският форум на хората с увреждания ще съсредоточи своите усилия към стриктното изпълнение на Европейската директива за равнопоставеност на работното място и най-важното – да се изработи ново, изчерпателно антидискриминационно законодателство, покриващо всички нива на обществения живот: транспорт, образование, телекомуникации, подслон и жилищно строителство, средства за информация.

НА КОИ ЦЕННОСТИ ЩЕ БЪДЕ НАБЛЕГНАТО ПО ВРЕМЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ГОДИНА НА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ?

През цялата година водеща ще бъде идеята нищо, отнасящо се до хората с увреждания, да не се случва без тяхното активно участие.

Това значи хората с увреждания да участват в процеса на работа посредством представляващите ги организации. Организациите на хора с увреждания трябва да търсят реални възможности за установяване на стабилни сътрудничества в рамките на Европейския съюз за упражняване на обществен натиск за постигане на реални условия, в които хората с увреждания да упражняват всичките си човешки права.

Създаване на общество за всички

За да бъдат премахнати бариерите, които водят до дискриминация и социална изолация, хората с увреждания трябва да съсредоточат усилията си не върху бариерите, а върху възможностите си за участие. Вече е ясно какви са бариерите. Възможностите на хората с увреждания са нещото, което трябва да бъде проверено и доказано.

Равноправието като ценност

Хората с увреждания да осъществяват контрола върху собствения си живот, да вземат сами своите решения и да правят своя собствен избор. Хората с увреждания, както всички останали граждани, вярват в реалните измерения на равноправието, прогреса, активността и човешката гордост и достойнство.

Пълна равнопоставеност и участие във всички сфери на живота

Хората с увреждания да престанат да

снимка: Евгения Христова

бъдат невидими. Това е основният начин да бъдат постигнати равни възможности и пълноценно участие на хората с увреждания във всички сфери на обществения живот. Обществото трябва да опознае своите хора с увреждания и появилото се ново позитивно усещане трябва да се насърчава и подкрепя.

Хората с увреждания – активни граждани

Същността на гражданското общество се състои в гражданското участие и членство в общността. Хората с увреждания имат своя принос към обществото като активни граждани и участници във всички сфери на живота. Техният принос трябва да бъде признат като двигател на обществото, със същия статут, както на всички останали граждани.

Създаване на достъпна околна среда

Ако крайната цел във всяко демократично общество и държава е активното участие на хората с увреждания във всички сфери на живота, то достъпността е средството за постигане на тази цел. Освен това трябва да бъдат създадени нови практики за въвличане на хората с увреждания в ежедневието.

Независим живот

За да се постигне реално, трябва да се осигурят адекватно финансово подпомагане и услуги за хората с увреждания, които да спомогнат за организиране на достоен начин на живот – такъв, какъвто те го желаят. Осигуряване на лични асистенти, както и на подходящо обучен персонал, който да осигури необходимата подкрепа, позволяваща на хората с увреждания да станат активни участници в ежедневието.

снимка: Евгения Христова

Приемете различията

Това означава работа по промяна на нагласите и повишаване ангажираността, борба срещу предразсъдъците. Личните истории са един действителен инструмент за постигане на това. Календар на случаи, показващи дискриминационни актове срещу хора с увреждания, ще показва на обществото трудното положение, в което тези хора се намират, само защото обществото няма познанията за тях, а живее със своите заблуди, предразсъдъци и погрешно възприемане на различието.

КАКВО ЩЕ СЕ СЛУЧИ НА ЕВРОПЕЙСКО НИВО ПРЕЗ ГОДИНАТА НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ?

Създаден е Европейски комитет, който ще взема всички важни решения,

отнасящи се до Европейската година на хората с увреждания. Европейският форум на хората с увреждания осъществява редовни срещи с този комитет, целта на които е да бъде осъществена пълна координация по дискутираните теми. В определени случаи, членове на национални комитети също могат да бъдат участници в срещите на Европейския консултативен комитет.

КАКВО ПРЕДСТАВЛЯВА МАДРИДСКАТА ДЕКЛАРАЦИЯ И КАКВА Е ВРЪЗКАТА Й С ЕВРОПЕЙСКАТА ГОДИНА НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ?

Мадридската декларация бе създадена, за да осигури идейната рамка на дейностите по време на Европейската година на хората с увреждания на всички нива. Тя бе съгласувана с повече от 600 участника от 34 държави по време на Европейския конгрес на хората с увреждания, проведен в Мадрид през месец март 2002 година. Декларацията представя анализ на сегашното положение на хората с увреждания от страните-членки на Европейския съюз, които много често се намират в състояние на пълна дискриминация, изолация и бедност. Нещо повече – декларацията развива програма и предложения за дейности, в които всички заинтересовани страни имат своята значителна роля. Местното и национално управление, организациите на хора с увреждания, работодатели, медии, учители, родители, политици също могат и трябва да се присъединят към този процес, който ще допринесе за реалната равнопоставеност на всички хора с увреждания и техните семейства.

Повече информация за Мадридската декларация може да бъде получена на специалната EDF web-страница www.madriddeclaration.org

Управителен съвет на Европейската година на хората с увреждания:

http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/disable/com271/comfinal_en.pdf

Европейска комисия по труда и социалните дейности – web-страница:

http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/index_en.html

Официална web-страница на Европейската година на хората с увреждания:

<http://www.eypd2003.org/eypd/eypd/index.html>

ОСНОВЕН АКЦЕНТ ПРЕЗ 2003 ГОДИНА – АНТИДИСКРИМИНАЦИЯТА

Като страна-кандидат за членство в Евросъюза, през 2003 година България трябва да постави особен акцент върху проблема с дискриминацията на българските граждани с увреждания. Ето какво се прави на европейско ниво.

Европейската комисия на националните институции направи проучване, с цел да допринесе за създаване на органи – с ясни правомощия, с адекватни и предвидими източници на финансиране – третиращи равнопоставеността като цяло, а не като отделни единични задачи. Проучването подчертава силните и слабите страни на съществуващите институции и насърчава правителствата да осигуряват на своите институции необходимите ресурси, както и тяхната независимост, необходими им в борбата срещу дискриминацията. Препоръчано е на всички държави-членки да определят такива органи до месец юли 2003 година, в съответствие с приетия от Европейския съюз Закон за равноправието.

„Националните органи по равнопоставеността са жизнен инструмент, който подкрепя гражданските права и правителствата трябва да направят всичко възможно, за да станат те достатъчно силни и да могат да се противопоставят на всяка намеса в личните им работи, както и да бъдат добре осигурени с доходи, което да им позволи правилно да извършват своите дейности.“ – сподели в изказването си Анна Диамантопулу, съветник по въпросите на труда и социалните дейности в Европейската комисия.

Самото проучване представя анализ и примери за работата на съществуващите организации от дванайсет страни-членки. Въз основа на него Комисията дава препоръки на страните-членки за бъдещата им дейност. Ето и някои от тях:

- Независимостта на институциите трябва да бъде гарантирана чрез закони и ясни укази.

- Финансовите ресурси трябва да бъдат гарантирани в годишните бюджети, за да се обезпечи непрекъснатата дейност и независимост.

- Политическата роля на институциите трябва да бъде точно определена, което ще позволи техните експертни оценки

снимка: Евгения Христова

да бъдат включени в инициативите, касаещи законовата уредба, както и в ревизиите на законовата уредба.

- Равноправният подход към различните форми на дискриминация в рамките на самата организация има своите преимущества по отношение на рамките на законовата обвързаност, последователност и яснота, отнасящи се до гражданските права.

- Трябва да се предлага безвъзмездно подпомагане както на жертви, така и на свидетели на дискриминационни действия. Организациите трябва да притежават правомощията да разрешават и по-съществени случаи, което ще доведе до повишаване на съвместната заинтересованост.

- Организациите трябва да провеждат проучвания, които анализират актуалното състояние на дискриминацията и проблемите, касаещи равнопоставеността.

Какво ще се случи в България по време на Европейската година на хората с увреждания зависи от нас, самите хора с увреждания, от организациите, които ни представляват и преди всичко – от ангажираността на правителството, на държавата и на цялото българско общество към проблематиката на уврежданията. А това е свързано преди всичко с човешките права на българите с увреждания. Това е свързано с толерантността и приемането на различието като ценност. Крайно време е да се създадат онези условия, в които пълноценната интеграция на хората с увреждания у нас ще зависи единствено и само от желанието на човека да се социализира. Тоест интеграцията да бъде въпрос на избор...

(НЖ)

РАВНОПОСТАВЕНОСТТА – ДАЛИ Е САМО ВЪПРОС НА ПАРИ?

*В недалечното ни социалистическо минало, за което някои вече си спомнят с носталгия, когато имаше пари, хората с увреждания бяха невидими и никой не се сещаше да попита защо. Сега хората пак са невидими, но вече (слава Богу!) питаме защо. Обикновено отговорът е – държавата ни е бедна, няма пари, за да се създадат условия и услуги за включването на хората с увреждания в обществото. Годината е 2003, а обяснението „няма пари“ е меко казано смешно. Все в този ред на мисли, ето какво сподели СЪРШЕЛЪТ на **радио „Свободна Европа“** Йордан Попов:*

По време на развития социализъм, когато човек за човека бе брат, национален обект №1 и звучеше гордо, на финландката Ирма Тимонен, посетила нашия Полиграфически комбинат „Димитър Благоев“, направи силно впечатление, че двата асансьора не работят, а по стълбите се изкачва мъчително човек с патерици, който работи на четвъртия етаж и освен ампутиран крак имаше и два байпаса на сърцето. Финландката бе покъртена от тази гледка и когато разбра, че асансьорите не работят вече четвърти ден, каза:

– Извинете, но как може да търпите подобно нещо? Ако това стане във Финландия, всички биха спрели работа в знак на протест срещу незаинтересоваността или мудността на работодателя.

Каза ни го право в очите. Можеше да отмине мълчешком, но видяното бе явно извън европейските стандарти за търпимост. Напомням този случай от близкото минало, защото днес в условията на демокрация много често се говори за държавна политика към хората с увреждания, но всичко прилича повече на поредна кампания, отколкото на осъзната необходимост. Защо в днешна Финландия въпросът за отношението на обществото и държавата към хората с увреждания намира отговор на всяка крачка? Ами много просто: десетилетия наред при проектиране на обществени сгради се е мислело за достъпа на хора с ув-

реждания до вътрешността на сградата. Трябва ли да уточняваме, че всички театри и кина, всички библиотеки и изложбени салони, стадиони и спортни зали са направени така, че придвижването да е облекчено. Точно тази категория граждани имат най-голяма нужда от безпрепятствения достъп до театъра, киното, галериите. Впечатляващо е да видиш как след спортно състезание на Хелзинкския стадион, който е почти в центъра на града, млади мъже се спускат да помогнат и да качат инвалидните колички в трамвая, докато всички останали изчакват – и тази гледка може да се види много често.

Когато на парламентарните избори във Финландия бе избран човек с парализа на краката, бяха гласувани хиляди марки за такова преустройство на парламентарната зала, което да направи възможно придвижването на новоизбрания депутат до сектора на неговата парламентарна група и до трибуната. Това бе тържество на принципа за равнопоставеност и равни възможности за хората с увреждания и конкретният пример бе видян и осмислен от всички финландци.

У нас също се прави нещо по въпроса. В столицата и няколко големи града бяха направени подстъпи за изкачване по тротоарите, но нали самите тротоари са задръстени от автомобили? И ето, че отново вдигаме ръце и никой не си дава сметка, че първо трябва да постигнем европейските стандарти на мислене, а след това всички други стандарти. А сега, щом още в автокъщата ти предлагат доктор, който да ти издаде документ за инвалидност, за какви европейски стандарти можем да говорим?

(НЖ)

АКО ОРГАНИЗАЦИИТЕ НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ СЕ ОБЕДИНЯТ ОКОЛО ОБЩИТЕ СИ ИНТЕРЕСИ И СЪУМЕЯТ ДА ГИ ЗАЩИТЯТ, ТОВА ЩЕ БЪДЕ НЕВЕРОЯТЕН УСПЕХ ЗА БЪЛГАРСКАТА ГОДИНА НА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ,

казва **Мариян Дянков**, който освен че е социолог е и новият програмен директор на Ресурсния център към Центъра за независим живот. Пожелал на Мариян успех в отговорните неща, с които се нагърбва и използвах случая да си поговорим за работната Нова 2003 година.

– Защо според теб се стигна до обявяването на 2003 година за Европейска година на хората с увреждания?

– В Европа е направено изключително много за хората с увреждания, за тяхната интеграция и равнопоставеност в обществото. Но със сигурност това, че 2003 година е обявена за година на хората с увреждания означава, че направеното не е достатъчно. Тоест това е осъзнат ангажимент на европейските правителства и институции, че те все още не са направили достатъчно, за да могат всички техни граждани да са равнопоставени в отношенията помежду си и с държавата. Например хората с увреждания в Швеция (*Мариян беше там миналото лято -б.р.*) се оплакваха от недоброто отношение на обществото към тях – и там имат проблеми. Това съвсем не означава обаче, че само през 2003 година ще се работи за интеграцията на хората с увреждания – по света това е постоянен ангажимент и на самите хора, и на правителствата.

– Това, което казваш – че нещата и в Европа не са наред, няма ли да се използва у нас като оправдание да не се върши работа?

– Не съм се замислял – вероятно би могло, макар че нещата са несъпостави-

ми, за да се използват по подобен начин. Там в голяма степен са решени проблемите на архитектурния достъп, на интегрираното образование, до голяма степен са решени проблемите на хората, които ползват лични асистенти и специални помощни средства. Остава това, което е по-деликатно – промяната на нагласите на различните обществени групи към хората с увреждания и обратно, разбира се.

– Какво по-специално трябва да се случи през 2003 година у нас?

– От съвсем прагматична гледна точка трябва да се случи едно важно нещо – всички усилия, които полагат и хората с увреждания, и различните институции, трябва да са насочени към приемане на нов закон за равнопоставеност на хората с увреждания, който да замени закона със сложното заглавие Закон за защита рехабилитация и социална интеграция на **инвалидите** (ЗЗРСИИ). Макар че аз, като социолог, не искам да надценявам този акт, защото сам по себе си дори законът да предполага много добри възможности за приобщаване на хората с увреждания към цялото общество, ако не са променени нагласите и ако средата остава недружелюбна, ситуацията у нас няма да е много по-различна. Тоест трябва да се случи второто, за да работи и законът. Трябва да се променят нагласите на обществото към хората с увреждания и, от друга старна, на самите хора с увреждания към обществото като цяло. Несправедливо е да казваме – ето, само обществото не приема хората с увреждания, изолира ги и т.н. Има, благодарение на натрупаните години изолация, и една автоизолация на хората с увреждания, едно очакване от тяхна страна някой друг да им свърши работата. Това е проблем на всички българи, не само на тези с увреждания. Но доколкото хората без увреждания нямат нужда да преодоляват например архитектурни и информационни бариери – като че ли е по-лесно за тях да излязат от тази автоизолация.

– Какво по-различно трябва да направят организациите на хората с увреждания през тази година, върху какво трябва да акцентират?

– На първо място, независимо от годината, всички организации на хората с увреждания трябва да са достатъчно актив-

ни, бих казал в известна степен агресивни в отстояването на интересите на своите членове или в отстояването на интересите на групата, която представляват. Защото всяка организация е създадена за това. Но както всичко при нас, последните 12 години и по-предните 45 са изкривили автентичната представа за характера на гражданските организации. В голяма степен част от тях не са това, което би следвало да бъдат – обединение на хора с общ интерес, който да защитят пред останалата част от обществото.

– Различните организации имат и различни интереси, кое е обаче нещото, около което всички трябва да се обединим?

– Много хубаво би било през тази 2003 година организациите на хората с увреждания, независимо дали са съюзите, Центъра, родителските организации и т.н., да се обединим и ясно да заявим – ето, това е нашият общ интерес. Защото колкото и различни да са интересите на организациите, те трябва да намерят и да се обединят около общия интерес. **А общите интереси имат пряка връзка със закона, който трябва да е за всички хора с увреждания.** Той е базата за правата на българите с увреждания, това е базата за достъпността във всичките й измерения. На първо място, разбира се, е архитектурната достъпност – ако не можеш да излезеш от дома си или ако не можеш да влезеш в еди-коя си институция, то ти не можеш да упражниш правата си, камо ли да си мислиш за някаква равнопоставеност. Другото важно нещо е доброто образование. В нашия свят ако нямаш добро образование и то с чисто прагматична насоченост, което да ти върши работа днес и сега – ти си никой. Например **безработен си не само и не главно защото си с увреждане, а поради това, че когато е трябвало да учиш, ти не си успял, защото средата е била недостъпна, защото са те насочвали само в специално училище и т.н.** Затова, на второ място, **организациите трябва да се обединят около защитата на интергираното образование за всички.** На трето място **много важна е заетостта на хората с увреждания, но разглеждана веднъж през това образование и втори път през заетостта, свързана с хората с увреждания.** Говоря за услугата лични асистенти, която е изключително важна част от равно-

поставеността и независимостта на хората с увреждания. Ако различните организации осъзнаят тези общи интереси, ако стигнат до общо мнение за тяхната защита и ако всички настояват за прилагането на адекватни мерки – в новия закон за равнопоставеност на хората с увреждания тези неща да бъдат гарантирани по подходящ начин – мисля, че това ще бъде един невероятен успех на Европейската 2003 година в България.

– Какви реални ангажменти трябва да поеме правителството по отношение на интеграцията на българите с увреждания?

Работата по равнопоставеността на хората с увреждания дори и в техните организации е по-активна едва от няколко години, да не говорим за държавата. Може би има консултативен процес, но не с представителите на всяка от страните. **Нашата държава използва един сравнително лек начин на общуване с хората с увреждания** – тя казва: ето, тези организации по някакви критерии са представителни и те представляват интересите на всички хора с увреждания, така че ние се консултираме с тях, те са най-много и ще се вслушваме в тяхното мнение. Това явно вече не върши работа, явно е, че тази тенденция в Европа, да не говорим за Щатите, отдавна се е преобърнала – там е важен индивидът с различните си интереси и потребности. Време е правителството да спре с тази дребна хитрост на разделяне на организациите на представителни и непредставителни, а да се вслуша във всичко разумно, да добие чувствителност за различните представители на интереси на хората с увреждания. Тогава би било по-реално това, което се прави от държавата. Не казвам, че не се прави нещо, но то е частично. Ето, работи се сравнително интензивно по достъпността на централната част на София, това до известна степен е видно и в други големи градове. Но не е достатъчно. С промените в Закона за народната просвета се създаде задължение масовите училища да приемат деца с увреждания. Това обаче пак е половинчатата стъпка – защото липсва подкрепящата среда за тези деца. Искрено се надявам, с промените в Закона за закрила на детето, увреждането ще бъде дефинирано като признак, по който не бива да се допуска дискриминация. Но е факт, че

нашето правителство, ако използвам военна терминология, нашите институции бавно отстъпват в посока на равнопоставеността. Пример отново са децата, които са голяма болка не само на родителските, но и на всички организации. За всички стана ясно, че специализираните училища, помощните училища и изолационната в домовете не вършат работа, че на децата е необходимо образование в зависимост от това какви възможности имат. **Много активно държавата, в лицето на Социалното министерство, започна да изгражда така наречените дневни домове. В интерес на истината голяма част от родителите на деца с увреждания приветстваха това. То действително е стъпка към преодоляване на изолацията, но не е достатъчна.** Абсолютно сигурно е, че само след няколко години много активно всички ще се борим срещу дневните домове. Вярно, там децата не са изолирани само със себе си и с родителите си, родителите пък имат възможност да работят, но от друга страна, децата са затворени в дневния дом само с деца с увреждания и с персонала, който дори и в най-добрите ми представи не може да върши всичко необходимо за тях. А най-важното за децата, освен образованието, е общуването с техните връстници, създаването на социални умения. Та ето как правителството макар и бавно отстъпва по отношение на реалните интеграционни мерки и тук, разбира се, е мястото на организациите, кои-

то да предупреждават за такива грешни стъпки и да изпреварват събитията.

– И накрая, макар че съвсем не е подходящо за финал на разговора – какви са опасенията ти за тази година?

– Привиждат ми се няколко опасности, но дано не се окажа прав. **Опасявам се 2003 година да не мине под знака на символиката** – да почнем да режем ленти на нещо и да стоим на президиума пред дебелите шаечни покривки. Това, ако се случи, за пореден път ще създаде илюзията, че нещо се прави. Следващата опасност е да се прави нещо от страна на държавните институции, но само и единствено под натиска на европейските ни ангажменти по присъединяването ни към Европа. Това също не би било достатъчно ефективно и смислено. От друга страна, вече на българска почва опасенията ми са да не се създаде едно популистко, съзливо, съжалително отношение към хората с увреждания от страна на държавните институции, а и на обществото, доколкото такива нагласи по принцип съществуват и много лесно биха могли да бъдат провокирани. Това е нещо, срещу което хората с увреждания и техните организации трябва най-много да се борят.

– Благодаря ти, много се надявам опасенията ти да не се превърнат в реалност – не бива да го допускаме.

*Интервюто взе
Валентина Воденичарова.*

Скъпи приятели,

Благодарим за празничното усещане и настроение, което се погрижихте да ни създадете, изпращайки своите коледни картички на екипа на ЦНЖ. Благодарим ви и за прекрасните новогодишни пожелания.

Ние решихме да сложим картичките на място, може да ги види всеки, да се порадва на тяхната пъстрота и да ги оцени по достойнство. Затова ги залепихме на стената с входната врата.

Постепенно картичките станаха толкова много, че за хората, които ни посещават, стана невъзможно да се справят сами с откриването на входната врата.

Най-често вместо да излязат от офиса, те влизаха в редакторската стая и инфотеката.

НАДЕЖДА ЗА ВЪЛШЕБСТВО

(ПРЕД ПРАГА НА 2003 ГОДИНА ЕДНА БЪЛГАРКА С УВРЕЖДАНЕ МЕЧТАЕ ЗА ДРУГА РОДИНА)

Като наближи Коледа става някак особено... любовно. Тогава всеки обича ближния си или поне претендира, че е така. Тогава всички бързат да изпратят писмата си до Дядо Коледа и да покажат обичта си към някого.

А аз не се чувствам обичана от никого. И точно сега се чувствам още по-необичана, дори безкрайно необичана. А как живее човек, който се чувства така? Не ме питайте. Не мога да отговоря. В българския език думи за такава огромна болка не съществуват... или поне аз не зная. От десетилетия живея в България. През цялото това време родителите ми са ме възпитавали да я обичам, да се разплаквам, когато чуя прекрасния ѝ химн, да не позволявам на никого да мисли или говори лошо за нея. В тази държава отраснах, изучих се, омъжих се, отгледах двете си деца... но в нея получих и увреждането си. Тук бях заклеямена и като инвалид. В България се наложи да изключа парното в дома си, защото нямам пари да си плащам сметките (а веднага след празниците очаквам техници да дойдат да спрат и топлата вода, поради неплатени суми, след това най-вероятно институцията ще ме осъди да изплащам доживот задълженията си). Пак в България никъде не ме приемат на работа, щом видят инвалидната ми количка, без дори да са попитали

какво мога и какво не мога да върша. И на всичко отгоре непрекъснато ме убеждават, че за хора като мен, за хора с увреждания, се прави изключително много. Дори някои си позволиха да твърдят, че ние започнахме вече да се глезотим и да изискваме много. Пак в любимата ми страна ме убеждават, че няма да ме дискриминират, че имам права, че..., че..., че... хиляди пъти „че“. Искам обаче да ви покажа как изглеждат нещата от моята страна на огледалото. Ще ви споделя как протече един ден от моя живот. Всъщност ще ви разкажа как преминаха няколко часа от него.

Не знам какво ми бе шукнало на ума, но точно в този ден аз обезумях за малко и реших да се почувствам като всички останали. Купих коледен подарък на един приятел и реших да го изпратя от Централна поща. А на връщане смятах да се отбия до Билетния център на НДК, за да си купя билети за Шоуто на Слави Трифонов за понеделник.

Качихме се със съпруга ми в шкодичката, която със сетни силици вече се крепи (имам чувството, че тя съзнава колко ни е необходима и само това я спира да се разпадне на части). Добрахме се до паркинга пред Централна поща. И двамата бяхме изненадани от няколкото празни места за паркиране. Съпругът ми бързо свърна вляво, за да не го изпревари някой друг, изключи двигателя и тръгна да сваля количката ми. Но неее!!! Това беше изключително прибързано решение от наша страна. Младо, стройно полицайче бързо дотича при нас и ни каза, че тук не може да паркираме. И защо не може? Той не знаел защо, знаел само, че не може. Когато го помолихме да ни покаже къде може, той отсеке „Питайте господин Софиянски!“ Ние не попитахме господин Софиянски нищо, не смятам и че ще го питаме изобщо. Служебната кола на господин кмета има къде да паркира и за нея места, на които не може, няма. А на служебния паркинг, където искахме да паркираме, имаше толкова много свободни места, но там явно допускаха само друг тип коли – едни такива лъскави, големи, западни, скъпи, сиреч на скъпи и важни господа. Не ни остана друго, освен да излезем от паркинга и да потърсим друго място. Паркирахме на около шестстотин метра от почтата, извадихме количката и се запромявахме между спрели и движещи се автомобили. За мен нямаше нищо страшно –

дори и да ме беше прегазила кола, надали щях да стана по-увредена, отколкото съм сега, но съпругът ми наистина трябваше много да внимава.

Знаех, че Централна поща има на вратата си знак за достъпност за хора в инвалидни колички. Наивността ми на доверчива гражданка на моята родина ми изигра лоша шега. Вратата, която трябваше да е достъпна, бе заключена. Симпатична възрастна дама, явно редовна клиентка на пощата, ми обясни, че вечер заключвали сградата и сутрин я отключвали. Но точно тази врата не отключвали защото „такива“ не идвали много-много тук. Не я попитах „какви“ не идваха тук, защото се съмнявах, че тя имаше обяснение, по-различно от „амиии, такиваааа, инвалиди“. А и не ми се искаше да ѝ развалям усмивката. Така че останах отвън в студа да изчакам съпруга си да отиде и да изпрати колета. Той обаче реши да потърси помощ отвътре и не след дълго от другата страна на вратата застана работещ пенсионер с табелка на ревера, която казваше на хората, че това е охраната. Бедният човечек прекара около половин час в безуспешни опити да отключи проклетата достъпна врата. Дожаля ми за него и реших да се махна. Слязох по рампата и застанах на ъгъла. Студът се запромъкна из ръкавите на палтото ми, поопипа врата ми, смачка пръстите на краката ми и ме лиши от някои жизнено важни усещания. Само сълзите, които напиреха в очите ми бяха горещи. С огромно усилие се съдържах да не ревна като някаква лигла там, на онзи ъгъл. Хората минаваха покрай мен и ме гледаха някак си странно. Виждах нещо в очите им, но дали от яд, дали от болка, дали от обида не можех да определя какво е то. Изведнъж се вцепених! Обезумях от гняв, парализирах се окончателно от болка и обида. Спомних си, че години наред съм виждала на този ъгъл млада жена, от ония, които напоследък казваме, че са от ромски произход. От ония, които държат в ръцете си никога непорасващо бебе. Жена от ромски произход, която проси. Разбрах какво бе онова нещо в очите на минавачите – те си мислеха, че ромката бе сменила местоработата си и аз бях новата. Дължността, която минавачите бяха отредили за мен на онзи ъгъл направо ми лепнеше като ръкавица! Душата ми закрепця – аз не бях просякиня!... Но в онзи момент се чувствах такава – просех свое-

то място в обществото и стоях пред заключения единствен достъпен вход на Централна поща, бяха ме изгонили от служебния паркинг на важните господа, чаках в студа някой да изпрати колета ми до моя приятел.

С усилия и много навик, придобит с годините, сподавих крясъците на душата си, преглътнах обидата, разтрих нараненото от плесницата сърце и продължих да чакам. Не чаках дълго, съпругът ми дойде и аз трябваше да се откажа от личното си посещение в Билетния център, защото природни нужди, извикани настойчиво от студа, ме накараха да се понеса колкото се може по-бързо към дома. Добре, че не отидох до Билетния център. Когато от домашния си телефон се обадох и поисках да резервирам един билет за съпруга ми и едно място за инвалидна количка за мен, потресаващо любезна дама ми изчурулика, че това е невъзможно, тъй като **достъп за колички до залата на шоуто нямало**. А аз исках да бъда там, в залата, да подкрепя мои приятели, смелчащи, дръзнали да танцуват на инвалидните си колички, да запяват, да покажат красотата си. Гледах ги по телевизията, гледах ги и плаках от гордост, аплодирах ги, поднесох им цветята на своята обич и преклонение. Знаем, че са усетили аромата им...

Наистина трябваше да пътуваме много бързо – бърбеците ми се чувстваха изключително активирани от студа. За съжаление в столичния град достъпни обществени тоалетни за хора като мен няма. Пътувайки към къщи, усещах колко много ме болеше. Нямах съзи в очите си, но чувствах, че сърцето ми плачеше. Отново моята собствена родина ми бе показала колко дълбоко ме необича. Не говоря за омраза – тя не ме познава, за да знае дали ме мрази. Но тази моя родина определено не ме обичаше. Тя знае, че аз съществувам, че съм част от нея. Но явно това не я интересува. За пореден път усетих майката-родина като зла мащеха. Може би затова, както става в приказките, само се надявам някой добър цар от друга страна, която се намира през девет планини, та чак в десетата, да ме открие, такава, каквата съм, да ме вземе при себе си и да покаже на света, че в мен спи една красива принцеса.

Такива неща понякога се случват преди Коледа. Трябва само да ги желаеш много, много, много...

Нина Жишева

СПОДЕЛЕНО С ЛЮБОВ

На 3 декември 2002 г. в София Ленд се веселихме заедно, оставихме своите послания към 2003 г. и потърсихме мнението на участниците в нашата програма – за празника, за отношението към хората с увреждания и т.н. Христо Гърбов, Мая Новоселска, Стефан Вълдобрев, Яна Томова и Иван Балсамаджиев оставиха своите послания, а специалните им пожелания към вас, читателите на бюлетин „Независим живот“, бяха отправени много спонтанно, искрено и с любов.

Христо Гърбов:

Това, което ме накара да дойда тук като водещ на карнавала, е желанието ми да развеселя хората, да разкажа един виц или нещо друго, да стане весело.

Мисля, че обществото няма много реална представа за хората с увреждания, защото малко се говори за това.

Хората с увреждания са най-различни и към тях трябва да се подхожда индивидуално.

Мисля, че обществото трябва да се заеме много сериозно с този въпрос, за да не се чувстват тези хора изолирани. Те са абсолютно нормални и могат да водят нормален живот.

Това трябва да се знае от останалите хора. Аз не мога да ги деля, защото ги чувствам много близки.

Всеки човек трябва да се стреми към лично усъвършенстване. Всеки има различни умения и трябва да ги развива непрекъснато, да вярва в това, което може да прави и да довежда до край започнатото.

А карнавала си е карнавал – има си и веселие, има си и доста голяма доза разпръснатост. Площад „Верона“ не може да даде такова компактно усещане, както театралната сцена, от която

могат да се внушат някои неща, да се изгледа някаква програма. Но тук хората много се веселиха, изпяхме една песен импровизирано, едно момче поздрави всички и им пожела здраве...

Мисля, че на този ден хората биха си пожелали да са здрави, да могат да работят, да обичат... А на мен ми се иска да не се празнува само на празника, а да превръщаме всеки ден в празник.

Мая Новоселска:

Много е хубаво! Дойдох със страховтно желание, защото се чувствам добре тук, сред тези хора.

Мисля, че хората, които административно се занимават с проблемите на хората с увреждания са малко дистанцирани, а човекът от улицата има абсолютно адекватно отношение. Аз съм била свидетел на това как всеки е готов да помогне. Но за реална им интеграция в обществото би трябвало да помислят политиците и хората, от които зависи да се подобрят условията.

Ще ми бъде много интересно да прочета посланията за предстоящата Европейска година на хората с увреждания. Мисля, че това ще бъдат едни от най-хубавите послания, които са писани.

Празникът ми хареса с това, че имаше свобода, непретенциозност, уютност... И искам да кажа на хората, че ги обичам!

Стефан Вълдобрев:

Мая Новоселска и Христо Гърбов бяха възхитени от миналогодишния празник, на който са били водещи. Запазили са много добри чувства. Скоро ми казаха, че тази година пак ще има подобен празник. Аз въобще не се колебах и веднага реших да участвам.

Атмосферата, която се усеща тук е хубава. Усещам хубава енергия. Освен това за първи път съм в София Ленд.

Имам приятели и познати с увреждания. Общуването и контактите ни са съвсем нормални, но ако трябва да бъда честен – мисля че обществото няма много реалистична представа за хората с увреждания. Аз често пътувам с театъра в чужбина и виждам, че там отношението и въобще

всичко е поставено на друга основа. Независимо дали говорим за обществен транспорт, за обществени сгради, или нещо друго – наистина абсолютно всичко там е урегулирано много по-добре. Напоследък и тук виждам някакви наченки, но мисля, че още много трябва да се работи.

Яна Томова:

Аз много обичам хората. Бях много щастлива, че имам възможност да играя за всички тях – големи, малки, по-големи, по-малки, всякакви.

Всички се веселихме заедно, както беше мотото и на самия карнавал – организаторите, участниците, присъстващите и тези, които просто седяха и гледаха – за всички това беше удоволствие.

Според мен в нашето общество като цяло няма нормално отношение към хората с увреждания. Няма създадени материални условия за това те да живеят и работят, да излизат нормално, да се разхождат в парковете, да се качват в трамваи или в автобуси. Няма и условия за тяхното участие като творци, като работници – хората могат да правят много неща, а не им се дава шанс да покажат своите възможности.

Иван Балсамаджиев:

Напоследък много се злоупотребява с всякакви събития от този род. Няколко пъти видях как се злоупотребява с всички тези красиви неща, които трябва да се случат, как всичко в България се подменя – и истините, и ценностите... До преди 3 години бях решил да не взимам участие в никакви такива празненства. После си казах: „Бог види!“. Човек трябва да действа според съвестта си и според онова, което му шушне сърцето. А който греша, той да му мисли! Така отново се върнах към тези неща и когато Мая Новоселска ми се обади, прегърнах идеята.

В България все още не се обръща внимание на хората с увреждания и няма

реална представа за това, което става с тях. Аз разбрах как точно изглеждат нещата от първо лице единствено число, от извора, чак когато прочетох списание „Интеграл“. Няма кой друг да ми обясни, защото никой не е наясно с проблемите им, никой не се интересува.

Скоро бях в Канада. Там когато се строи сграда, път, тротоар или превозно средство, се взима предвид всичко. А тук не се прави, защото хората не са наясно. Така изглеждат нещата в моите очи.

Още от едно време са дележали хората на черни, бели, жълти, червени, на мюсюлмани, християни и други. А за мен всеки човек е дух, пратен отгоре, по един и същи начин, за да може да решава проблемите си. Затова за мен няма разлика между хората.

Пожеланията:

Христо Гърбов:

На всички хора, не само на хората с увреждания, но най-вече на организациите, които се занимават с техните проблеми, искам да пожелаая кураж и сили, за да се работи и да се намират достатъчно средства. По този начин ще могат да се осъществят необходимите програми за тези хора. Това според мен е смисълът на Европейската година на хората с увреждания и трябва да се работи много усилено в тази посока, за да могат да се осъществяват необходимите промени. Например спирките – да бъдат такива, че да могат хората с колички да се качват в градския транспорт... такива практически неща, които трябва да се направят, за да могат хората да имат достъп. Но за да може да се осъществи една такава програма са нужни пари...

Това ми е пожеланието – всички да бъдат по-активни и най-вече хората, които се занимават с този проблем, за да могат да се осигурят тук повече пари.

Мая Новоселска:

Да бъдат живи и здрави, да бъдат силни и да работят много – предполагам, че работят с желание – това го пожелавам и на целия екип на бюлетина... да сме живи, здрави и напук на всичко щастливи!

Стефан Вълдобрев:

Пожелавам ви здраве, късмет, любов – такива християнски неща. Мисля, че това е най-важно.

Яна Томова:

Искам да пожелаая на тези, които нямат приятели да си намерят и да бъдат колкото може повече. На тези, които имат – да ги запазят и ако може да приобщат още хора към себе си. С приятелство живота е по-лесен, по-хубав, по-весел. Приятелството е едно от най-важните неща в живота.

Бих пожелала на хората без увреждания да се опитат да мислят по друг начин за хората с увреждания, защото те не са с по-малко качества. Всички хора са равни според мен и така трябва да бъде.

Иван Балсамаджиев:

За мен, но това не е моя мисъл – източните са я казали, важното е човек да се разбере със себе си. Моето пожелание към всички хора е час по-скоро да се разберат със себе си.

Пожелавам им отгук нататък всяка година да е 2003, т.е. да се обърне по-сериозно внимание на проблемите им.

*Интервюта взе
Дияна-Петя Делчева.*

На честота **106.9 FM**, от понеделник до петък, **от 20 до 21ч.**, в предаването **„Всички хора са различни“**, можете да участвате активно с вашите въпроси на слушателския телефон на **РАДИО НЕТ – 94 800**.

Всеки вторник на същата честота и по същото време е предаването **„Часът на независимите хора“**. Ефирът е ваш!

Консултантски център към ЦНЖ – София предоставя услуги за независим живот на хора с физически увреждания в трудоспособна възраст от град София. За да ползвате услугите на консултантите ни, заповядайте при нас – бул. Христо Ботев № 36, вход от ул. Солунска, или ни потърсете на телефони 951 51 66 и 952 09 86. Адресът на електронната ни поща е cil-cc@bitex.com.

За ваше улеснение търсете Жени, която бързо ще ви ориентира как да стигнете до това, което ви интересува.

n(o)vib

С финансовата подкрепа на Холандската организация за международно развитие и сътрудничество – Новиб
Financed by the Netherlands Organisation for International Development Cooperation – Novib

Отговорен редактор:
Валентина Воденичарова
Без-отговорни редактори:
Вера Младенова
Дияна-Петя Делчева

Предпечат и печат:
Офис Маркет ЕООД
Тираж 1000.
Разпространява се
безплатно.

Център за независим живот

София 1000, ул. Гургулят № 2
тел./факс: (02) 98 98 857, 98 11 548,
98 05 839, e-mail: cil@bitex.com,
www.cil-bg.org